

FACTSHEET

MOVISIE
LESBISCH EN HOMO-BELEID
www.movisie.nl

Homo-ontmoetingsplaatsen in de publieke ruimte

len van condoomvoorziening op de HOP. Dergelijke maatregelen dragen bij aan de gezondheid van de bezoekers.

• Dienst groenvoorzieningen:

De dienst groenvoorzieningen kan een actieve bijdrage leveren aan de veiligheid op een HOP. MOVISIE Lesbisch- en Homo-emancipatiebeleid adviseert HOP's niet kaal te kappen, en ook niet te kiezen voor het openkappen van beplanting. Hierdoor wordt de baan alleen maar verplaatst, waarmee men 'het probleem' letterlijk verschuift. Onnodige afbraak van urinoirs en het afsluiten van parken en laantjes die als ontmoetingsplaatsen in gebruik zijn, heeft ook weinig zin. De dienst groenvoorzieningen kan beter voorzieningen treffen voor een goed gebruik van een HOP, zoals het plaatsen van extra afvalbakken en condoomautomaten. Ook het afsluiten van bepaalde straten voor door-

gaand autoverkeer, met een keerlus en parkeerplaatsen aan beide zijden van de afsluiting, is een mogelijkheid. Herplanten van lage struiken, en minder of selectiever snoeien op bepaalde plekken is een manier om de loop op en rond een HOP te reguleren. Ten slotte kan men denken aan het omleiden van wandelroutes voor zover deze de HOP kruisen, het niet aanleggen van doorgaande paden door de HOP en het realiseren van een visuele afsluiting van zijpaden.

Colofon

Uitgave MOVISIE Lesbisch- en Homobeleid, december 2006
www.movisie.nl
Redactie: Judith Schuyf en Rob Stoop
Tekstredactie: Marc van Bijsterveldt
Fotografie: Jan Carel Warffemius en Peter Dankmeijer
Vormgeving: CASE, Kees Wagenaars, Breda
Druk: Em. de Jong b.v.

U kunt de factsheets ook terugvinden op www.homo-emancipatie.nl.
Meer exemplaren zijn te bestellen via info@homo-emancipatie.nl.

Deze uitgave werd mogelijk gemaakt door een bijdrage van het ministerie van VWS.

Meer informatie

www.homo-emancipatie.nl,
MOVISIE Lesbisch en Homobeleid
www.lecd.nl, Landelijk Expertise-Centrum Diversiteit van de politie
www.coc.nl, Federatie van Nederlandse Verenigingen tot Integratie van Homoseksualiteit COC Nederland
<http://banenoverzicht.gaycover.nl>, overzicht van alle HOP's in Nederland
<http://groups.msn.com/platformkeelbos>, belangenbehartiger voor bezoekers van HOP's

Kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling

- mantelzorg
- kwetsbare groepen
- vrijwillige inzet
- huiselijk en seksueel geweld
- leefbaarheid

definities,
uitgangspunten
en mogelijke
oplossingen

De publieke ruimte is niet neutraal. Op het snijvlak van publiek en privé woedt ook de strijd om de toegankelijkheid voor homoseksualiteit in die ruimte. Potentiële conflictgebieden zijn de straat, het park, de wijk, en in het bijzonder de plaatsen waar mannen samen komen om seks met mannen te hebben: de homo-ontmoetingsplaatsen. Buitenseks van mannen onderling roept aanzienlijk meer weerstand op dan onder hetero's, wellicht gevoed vanuit de angst voor het 'andere'.

Factsheet Homo-ontmoetingsplaatsen in de publieke ruimte

Wat kan een gemeente doen met homo-ontmoetingsplaatsen?

Een homo-ontmoetingsplaats - ook wel HOP genoemd - is een openbare ontmoetingsplaats voor mannen die (homoseksuele) contacten zoeken met andere mannen. In de volksmond worden ze ook wel 'baan' of 'cruisinggebied' genoemd. Deze 'banen' bevinden zich in de openbare ruimte, denk bijvoorbeeld aan stations, parken, meren, urinoirs en parkeerplaatsen langs autosnelwegen.

Wie bezoekt de HOP?

Bezoekers van de HOP benoemen zich soms wel, maar vaak ook niet als homoseksueel. Hoe zij hun identiteit ook omschrijven, deze mannen zijn in elk geval op zoek naar (seksuele) contacten met andere mannen. Sommigen gaat het om de spanning, anderen vinden het vooral lekker om buiten te vrijen. Voor sommige HOP-bezoekers geldt dat een homoseksuele ontmoeting in het commerciële circuit niet mogelijk of gewenst is. En op een HOP komen relatief veel mannen die niet openlijk homoseksueel zijn en 'in het openbaar' een heteroseksueel bestaan leiden: getrouwde

mannen, autochtoon én allochtoon. Of het zijn juist jongere jongens die de stap naar de homobar nog niet durven zetten. Een niet te verwaarlozen groep ten slotte zijn mannen die illegaal in Nederland verblijven, die soms mede op zoek zijn naar bijverdiensten waar geen Sofi-nummer aan te pas komt. Niet alle baanbezoekers komen overigens om seks te hebben. Een deel schept er plezier in om naar anderen te kijken. Tot slot: veel mensen denken dat het op een HOP (bijna) altijd om betaalde seks gaat. In de praktijk blijkt het prostitutieaandeel van de seksuele contacten op de baan echter vrij gering.

Wat zijn de mogelijke problemen rond een HOP?

• Veiligheid

Nogal wat mannen die seks hebben op de baan, vinden niet dat ze een homoseksuele identiteit hebben. Ze hebben wel seks met mannen, maar hun cultuur, religie, persoonlijkheid of bijvoorbeeld leeftijd maakt het voor hen moeilijk zich ook 'homo' te noemen. Hiermee komen we op de bekende problemen van de 'geheime identiteit' die deze groep moeilijk aanspreekbaar maakt op aspecten van veiligheid:

- de chanteerbaarheid
- de verhoogde kans om slachtoffer

- te worden van bijvoorbeeld geweld
- het ontbreken van onderlinge netwerken die een zekere bescherming zouden kunnen bieden
- het onvoldoende geïnformeerd zijn over wat wel of niet mag en kan

Ook factoren die te maken hebben met de specifieke situatie op een HOP vergroten de kans slachtoffer te worden van bijvoorbeeld beroving, verkrachting en discriminatie. Cruisen vindt vaak plaats op donkere, meer afgelegen plekken, en op tijdstippen dat andere gebruikers van de ruimte er doorgaans niet zijn. In toenemende mate gebeurt het de laatste tijd ook meer overdag. Een probleem voor cruisende mannen, politie en lokale overheid is dat op cruiseplekken soms homovijandige intolerantie en anti-homogeweld plaatsvinden. Helaas is het de laatste jaren zelfs herhaalde malen tot moord op een bezoeker van een HOP gekomen.

• Vervuiling

De HOP is praktisch altijd te vinden in een groene omgeving. Voor het seksueel contact trekt men zich terug op de beschutte plaatsen in de bosschages. Deze plaatsen worden door dit gebruik helaas ook gekenmerkt door vervuiling door cruisende mannen. Vaak laten mannen, bij gebrek aan afvalbakken, tissues en condooms achter op de plaats waar ze seks hebben gehad. Ook als er wel afvalbakken staan, komt dergelijke vervuiling nogal eens voor.

• Onveilige seks

Een deel van de bezoekers van de HOP komt uit een sociale omgeving waar zij een 'heterosociaal' leven leiden. Daardoor zijn zij vaak minder goed op de hoogte van de risico's van onveilige seks. Helaas moeten we daarbij ook constateren dat te veel mannen die wél iets van soa weten, gewoon niet

Voorbeeld bad practice politie

In de nabijheid van een HOP parkeren cruisende mannen hun auto op het parkeerterrein bij een park, maar ook illegaal in de berm bij de bosschages. In de omgeving is een groepje radraaiers actief, die verschillende keren de auto's van de HOP-bezoekers bekrassen en anderszins vernielen. Het verantwoordelijke politieteam besluit de problemen aan te pakken, en gaat intensief verbaliseren voor foutparkeren. Daardoor hoopt men de cruisende mannen te ontmoedigen het park te bezoeken. De werkelijke 'misdadigers', de radraaiers die de auto's vernielden, blijven echter geheel buiten schot. De politie maakt dus geen werk van de opsporing van de 'vernielers'.

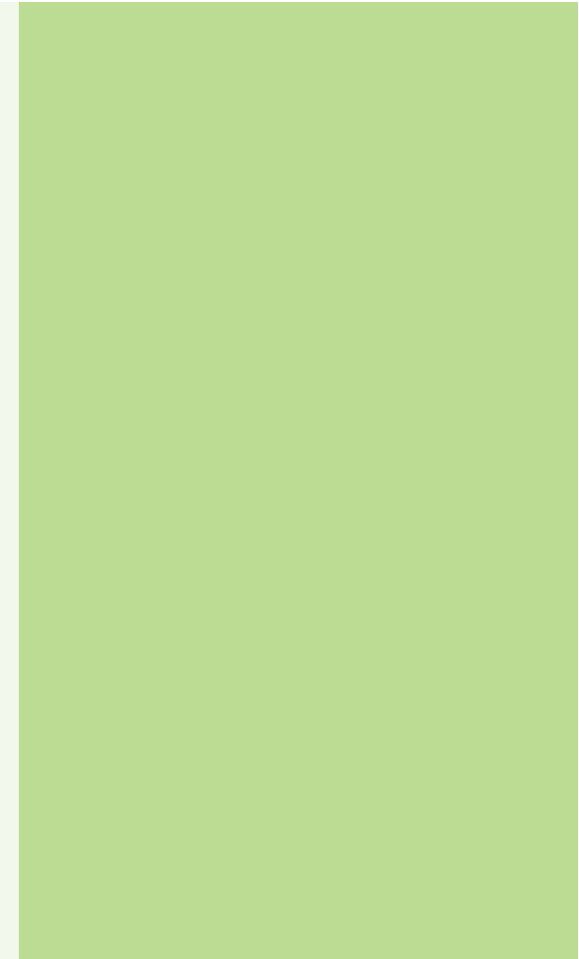
(bron: Regionaal Project Discriminatie)

aan veilige seks doen. Daardoor zijn juist minder assertieve bezoekers van een HOP die deze mannen daar ontmoeten nog kwetsbaarder.

• Klachten van derden

De klachten van derden over een HOP zijn grofweg onder te verdelen in twee categorieën: de overlast voor omwonenden en de overlast voor de 'heterobezoekers' van het gebied waar de HOP zich bevindt. Omwonenden gaat het vooral om de vervuiling, en soms ook om het komen en gaan van auto's van HOP-bezoekers. Verder hebben mensen soms gevoelsmatige bezwaren, omdat het op een HOP om homoseksuele contacten gaat. Veel 'heterobezoekers' van het gebied waar de HOP zich bevindt, willen vooral niet geconfronteerd worden met homoseksuele handelingen van

Op een homo-ontmoetingsplaats gaat het zelden om betaalde seks

een HOP sluiten lost niets op, het verplaatst alleen maar het fenomeen

mannen. Het wekt wrevel op, bijvoorbeeld omdat men meent dat contactzoekende 'homo's' op heteromannen of misschien op kinderen uit zijn.

Een gemeentelijke visie op de HOP

In Nederland wordt tamelijk breed de opvatting gesteund dat de overheid terughoudend moet zijn in haar rol van zedenmeester. Er is wetgeving over de minimumleeftijd voor seksueel contact en over seksueel geweld. Ook prostitutie is in ons land officieel gereguleerd. Het past niet bij deze rol om HOP's te sluiten om de 'zedes' te beschermen. Daarbij komt dat inmiddels door praktijkvoorbeelden wel duidelijk geworden is dat sluiting van een HOP eventuele problemen niet oplost, maar uitsluitend leidt tot een verplaatsing van het fenomeen. Het is dan ook wenselijk om tot een lokale visie te

komen met betrekking tot de HOP, en daarin zaken als ruimteverdeling, onderling respect en het voorkomen van criminaliteit mee te nemen. Hieronder werken we deze zaken kort uit.

• Ruimteverdeling

De (lokale) overheid heeft een specifieke rol in het beheer van de openbare ruimte, vooral als er sprake is van verdelingsproblematiek. De overheid moet dan wel objectief opkomen voor de belangen van alle partijen, dus zonder aanzien des persoons. Zo kent men al ruimten die zijn voorbehouden aan kinderspeelplaatsen, of speciale plaatsen waar mensen hun hond kunnen uitlaten. In het verlengde daarvan kan een gemeente ook een HOP een legitieme bestemming geven. De aanwijzing van een bepaald deel van de openbare ruimte tot homo-ontmoetingsplaats maakt bovendien bepaalde beheersmaatregelen makkelijker. Daarmee kan men de bezoekers van de HOP meer veiligheid garanderen. En omwonenden hoeven niet onverhoeds geconfronteerd te worden met iets wat ze niet willen zien.

• Onderling respect

Vaak wordt het bezoeken van de HOP door anderen niet gezien als een reguliere vorm van recreatie. Buitenseks door mannen roept nog altijd aanzienlijke weerstand op, wellicht gevoed vanuit de angst voor het 'andere'. In het huidige maatschappelijke klimaat is sowieso een verminderde tolerantie jegens allerlei minderheden merkbaar. In het verlengde van de 'nieuwe' discussie over normen en waarden, vindt zelfs een zekere moralisering plaats in de samenleving. Daardoor ervaren mensen subculturele vormen van gedrag sneller als overlast.

Een lokale overheid kan hierin als het ware stelling nemen, door bewust een omgeving te organiseren waarbinnen

de HOP-bezoekers 'veilig' kunnen recreëren. Uiteraard heeft diezelfde overheid ook een verantwoordelijkheid naar de omwonenden en 'hetero-bezoekers' van de openbare ruimte waar de HOP zich bevindt. Helaas hebben gemeenten – soms vanuit een 'heteronormatief' waardenpatroon – vaak een verkeerd beeld van de HOP en haar bezoekers.

De eerlijkheid gebiedt overigens te zeggen dat ook de bezoekers van de HOP niet altijd rekening houden met andere gebruikers van de ruimte. Men laat bijvoorbeeld rommel achter, of houdt er geen rekening mee dat men soms tijdens de seks zichtbaar en hoorbaar is voor 'hetero-gebruikers' van de ruimte. Het ontwikkelen van een visie en daarbij behorende maatregelen, kan echter het onderlinge respect ten goede komen.

• Voorkomen van criminaliteit

De doelgroep van bezoekers van de HOP heeft, door hun potentieel geheime identiteit, verhoogde kans op chantage, of om slachtoffer te worden van fysieke criminaliteit (daders 'zoeken' naar gemakkelijke slachtoffers, met het minste risico op aangifte bij de politie). Tevens kan er sprake zijn van 'feitelijk aanstootgevend gedrag' door cruisende mannen, doordat hun seksuele handelingen zichtbaar zijn vanaf de openbare weg.

Mogelijke oplossingen in het beleid

• Gedoogbeleid

Gedoogbeleid is een van de meest voor de hand liggende instrumenten die de overheid (lokaal of provinciaal) heeft. Door voor gedoogbeleid rond HOP's te kiezen, hoeven geen lastig terug te draaien politieke besluiten te worden genomen, die eventueel op verzet zouden kunnen stuiten. Bij het maken van afspraken moet helder – en later zichtbaar! – worden voor welk deel van een bepaald terrein de gedoogsituatie geldt.

• Inrichten van het terrein

De overheid kan door middel van bestemmingsplannen de HOP als het ware legaliseren. Door de omgeving van de HOP opnieuw in te richten, kan zij voor alle partijen een leefbare

omgeving maken. De overlast van auto's is te verminderen, en door de inrichting van het groen kan men het zicht van omwonenden op de HOP beperken. Het is handig als de HOP een terrein is dat door het aanleggen of afsluiten van wegen en paden kan worden afgezonderd van de rest van de openbare ruimte. Zo bestaat er weinig kans dat 'gewone' wandelaars of fietsers onverhoeds worden geconfronteerd met seksende mannen.

• Surveillance

Om de veiligheid te vergroten, is het zinvol dat de politie regelmatig zichtbaar surveilleert op de HOP. Wel is belangrijk dat zij daarbij het recreëren door de bezoekers, voor zover dat geen feitelijke overlast veroorzaakt, niet verstoort. Het is bijvoorbeeld niet aan te raden om met zaklampen door de bosschages te gaan, tenzij er een concrete noodzaak daartoe is, bijvoorbeeld in het geval van een opsporingsonderzoek.

In Amsterdam poogde men bezoekers te weren door langhoornrunderen in het cruisinggebied te plaatsen. Dit had echter geen effect op het bezoek door homomannen.

Sluiting betekent verschuiving

Door het sluiten van een homo-ontmoetingsplaats verdwijnen de problemen vanzelf, denkt menige lokale overheid. Dat is echter een illusie, want de behoefte aan het zoeken van anoniem sekscontact in de open lucht is groot. Wanneer er een plek wordt gesloten, verplaatsen de cruise-activiteiten zich naar elders: het zogeheten 'waterbed-effect'. Bovendien kan men zich afvragen of het sluiten van een ontmoetingsplaats niet een zekere mate van discriminatie betekent: men staat homomannen niet toe wat bij hetero's (vaak stilzwijgend) wel wordt getolereerd. In de reacties op de problematiek rond ontmoetingsplaatsen, speelt vaak een bepaalde morele verontwaardiging mee die een neutrale overheid niet past.

Voorbeeld good practice politie

'Het is al weer enige jaren geleden. In het Rosarium in het Vondelpark in Amsterdam was een man meegelokt naar zijn eigen huis en daar vermoord. Korte tijd later liep ik er te cruisen. Op een bankje raakte ik in gesprek met een aardige dertiger. Voor het tot de gebruikelijke uitwisseling kon komen, vertelde hij me van de politie te zijn en dat hij op dat moment researchwerk deed dat moest leiden tot de aanhouding van de moordenaar. Of ik er meer van wist, vroeg hij. Hij was op dat moment met zo'n vijf collega's aanwezig. Ik kon hem niet aan informatie helpen, maar complimenteerde hem wel met het feit dat hij, midden tussen al die seks, zijn "anders geaarde recherche" deed. Hij reageerde verontwaardigd: het hoorde gewoon bij zijn professionaliteit en die van zijn Amsterdamse politiecollega's dat hij zonder onderscheid naar seksuele voorkeur zo'n moordzaak aanpakte. Dat mannen daar seks hadden met elkaar vond hij prima, zolang ze maar geen overlast bezorgden.'

(bron: Roze Links)

Een visie over de HOP vergroot onderling respect en voorkomt criminaliteit

• Bezoekers aanspreken

De politie kan de bezoekers van de HOP 'corrigerend' aanspreken als er sprake is van niet te tolereren gedrag, zoals vervuiling. Verder kan men de bezoekers met borden laten weten wat de gedragsregels zijn op de HOP.

• Hiv-preventie

Veel bezoekers van de HOP hebben een 'heterosociale' achtergrond en zijn vaak niet of onvoldoende op de hoogte van de risico's van onveilige seks. Daarom is de HOP helaas een plaats waar onveilige seks nog regelmatig voorkomt. Het is dan ook een belangrijk om juist daar voorlichting over hiv, soa of veilige seks te verzorgen. Ook is het een prima plek om condoomautomaten te plaatsen, om zo veilige seks te ondersteunen.

• Omwonenden te woord staan

De lokale overheid kan voorlichting aan omwonenden geven, en zo eventuele vooroordelen tegen de HOP en haar bezoekers wegnemen.

De rol van de politie

Maatregelen van de politie kunnen worden afgestemd in de driehoek (politiekorps, korpsbeheer, openbaar ministerie). Bij een dergelijk overleg moeten veiligheid én beheersing van reële overlast centraal staan. Een goede maatregel is het aanstellen van een aandachtsfunctionaris bij de politie die zich met eventuele problemen bezighoudt. De politie zou de aangiftebereidheid van HOP-bezoekers die met een misdrijf te maken hebben gehad kunnen bevorderen door:

- vaker zichtbaar en aanspreekbaar te zijn op de HOP, en folders te verspreiden
- een digitale folder te verspreiden op diverse homosites en op sites waarop homobanen staan

- een digitale folder te plaatsen op sites van gemeente of politie
- folders beschikbaar hebben op de diverse politiebureaus

Daarnaast kan de politie door geregelde, zichtbare surveillance mogelijke criminaliteit tegengaan. Daarbij moet wel duidelijk zijn dat de bezoekers van de HOP verder met rust gelaten worden. De politie kan optreden tegen cruisende mannen, maar alleen als er sprake is van 'feitelijk aanstootgevend gedrag', en als dat gedrag zichtbaar is vanaf de openbare weg. Dit speelt vrijwel alleen als daadwerkelijk op het betreffende tijdstip ander publiek aanwezig is.

De rol van de gemeente

De gemeente heeft binnen de ruimtelijke ordening verschillende mogelijkheden. Belangrijk is het instrument van het bestemmingsplan, waarbij het gebruik van de grond in een aantal hoofdbestemmingen voor een bepaalde periode (meestal tien jaar) wordt vastgelegd. Via deze procedure kan ook een HOP als een legitieme bestemming worden aangewezen.

De provincie voor de middellange termijn. Stedenbouw, landbouw, de ecologische hoofdstructuur, recreatie, waterbeheer, ontgrondingen: allerlei onderwerpen die een claim leggen op de ruimte komen erin aan de orde. Voor gemeentelijke plannen fungeert het streekplan als toetsingskader. Provinciale natuur- en milieuorganisaties spelen een actieve rol in het streekplan via een gezamenlijk streekplanproject.

en Visserij (LNV). Het is moeilijk om het rijk aan te spreken op het beheer van deze terreinen, omdat de democratische controle over Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer sinds de verzelfstandiging beperkt is. Een gemeente kan echter wel het initiatief nemen om met deze instanties te spreken wanneer er problemen zijn rond een ontmoetingsplaats. Als het gaat om terreinen van het Ministerie van Defensie, kan de rijksoverheid zelf de veiligheidssituatie

Tips voor de overheid

- Start een overleg via een zogeheten 'commissie homo-ontmoetingsplaats', ofwel een C-HOP. Daarin nemen de volgende partijen deel: de gemeente (bijvoorbeeld de diensten Stadsbeheer en Bestuurszaken), de eigenaar van de grond, de politie en een plaatselijke homobelangenorganisatie. Een C-HOP zou er eigenlijk moeten zijn over iedere ontmoetingsplaats die 'problemen' geeft. Zo'n overleg kan per regio worden georganiseerd (zoals in Zuidoost-Brabant is voorgesteld). In de C-HOP kan men afspraken maken over het gebruik van het terrein en over het oplossen van problemen rond veiligheid en overlast. De commissie dient tevens als aanspreekpunt voor de omgeving. Overlast van omwonenden kan met eenvoudige inrichtingsmaatregelen en een duidelijke ruimteverdeling geregeld worden (bijvoorbeeld via het bestemmingsplan).

- Neem maatregelen op het beleidsterrein ruimtelijke ordening om de bestaande HOP's te 'legaliseren'. Bestemmingsplan en streekplan zijn daarbij mogelijkheden. Vaak is de gemeente de aangewezen instantie om met de eigenaar van de grond te gaan praten.

- Start in de C-HOP een overleg met de beheerder van het terrein over maatregelen op het gebied van de inrichting. Bespreek ook het organiseren van voorlichting aan omwonenden, bijvoorbeeld door parkwachters. Zij kunnen uitleggen dat op ontmoetingsplaatsen geen prostitutie plaatsvindt en dat een HOP geen misdaad aantrekt.

Een dergelijke vorm van 'zoning' is niet ongebruikelijk. In de praktijk zijn veel bestemmingen al op de een of andere wijze aan bijzondere doelgroepen toegewezen. De hond uitlaten is slechts op bepaalde plekken toegestaan. In sommige parken is barbecue, vaak door migrantenfamilies, mogelijk gemaakt.

De rol van de provincie

De provincie kan via het streekplan een recreatieplan opstellen. De provincies maken ongeveer elke tien jaar een nieuw streekplan waarin het ruimtelijk beleid wordt vastgelegd, en daarmee de ontwikkelingen in de pro-

De rol van de rijksoverheid

Veel HOP's waarover op dit moment conflicten bestaan, bevinden zich op rijkseigendom, bijvoorbeeld in sommige natuurgebieden en op terreinen nabij snelwegen. Het rijk heeft de uitvoering van het beheer van dergelijke gronden in het algemeen overgedragen aan derden. In het geval van de betreffende HOP's zijn dat meestal Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en het ministerie van Defensie. Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer zijn zelfstandige organen, die pas in laatste instantie verantwoording verschuldigd zijn aan de ministeries van respectievelijk Verkeer en Waterstaat (V&W) en Landbouw, Natuurbeheer

voor bezoekers verbeteren. Dat kan bijvoorbeeld door het onderling afstemmen van maatregelen bij de verschillende ministeries. De Interdepartementale Werkgroep Overheidsbeleid en Homoseksualiteit (IWOH), waar de officiële vertegenwoordigers van alle ministeries in zitten, biedt een goed startpunt voor overleg hierover.

De rol van anderen

- **GGD:** de preventieprogramma's over hiv, soa en veilige seks van de GGD kunnen mede toegespitst worden op bezoekers van de HOP. Denk bijvoorbeeld aan een goede voorlichtingscampagne of aan het rege-

